

Henry Bacon

* 4.12.1957 † 25.11.2022

Professori Henry Bacon aloitti teatteritieteen ja musiikkitieteen opiskelun Helsingin yliopistossa vuonna 1986. Hän oli jo ennen sitä opiskellut Tampereen teknillisessä korkeakoulussa ja osallistunut aktiivisesti yliopilaiden järjestötoimintaan sekä täysin kaksikielisenä myös hankkinut virallisen englantilaisen todistuksen pätevydestään englannin opettajana. Tuohon aikaan teatteritieteen opintovaatimuksiin sisältyi muuttaman opintoviikon laajuinen valinnainen elokuvantutkimuksen osio, mutta arvelen Baconin valintojen perustuneen oopperaa koskevaan kiinnostukseen. Elokuvantutkimus nousi keskeiseksi viimeistään graduvaiheessa, mutta Bacon ei työntänyt sivuun kiinnostusta oopperaan. Aikaisemman kokemuksensa, tiedonhalunsa ja kielitaitonsa ansiosta Henry Bacon eteni opinnoissaan tehokkaasti, ja valmistui filosofian kandidaatiksi toukokuussa 1990 ja lisensiaatiksi saman vuoden syksyllä. Vuonna 1994 hän väitteli filosofian tohtoriksi.

Tulin itse hoitamaan teatteritieteen apulaisprofessuuria kaksi vuotta Baconin opintojen alkamisen jälkeen, aluksi vuoden määräaikaisilla kiinnityksillä ja 1990-luvun alun laman päätyttyä vakinaisesti. Teatteritiede oli huonosti resursoitu, mikä koski myös tiedollisia voimavaroja, mutta oppiai-

neessa löytyi ymmärrystä yliopistosta täysin puuttuvaa elokuvatutkimusta kohtaan. Alkuvuosina Bacon oli opiskelija, mutta myös merkittävä vaikuttaja pyrittäessä lisäämään elokuvaopintoja olemassa oleviin kehyksiin. Hänen opintojaan suunniteltaessa hyödynnettiin kaikki mahdollisuudet valita elokuvaan liittyvä suoritus, ja hänen opinnäytteensä keskittyivät elokuvaan. Bacon etsi itse tutkijakoulutuksen vaatimat elokuvan asiantuntijaverkostot.

Elokuva- ja televisiotutkimuksen asema itsenäisenä tutkimusalanaan oli 1990-luvun alun Suomessa vaatimaton, vaikka alaa tutkittiin ansioituneesti yksittäisissä hankkeissa eri oppiaineiden puitteissa. Turun yliopistossa elokuva- ja televisiotiede oli oma oppiaineensa 1990-luvun alusta, mutta vuosituhanen vaihteessa se fuusioitui viestinnän ja puheopin kanssa mediatutkimukseksi. Henry Baconin uralla merkittäväksi muodostui Oulun yliopisto, missä hän opetti ensin yliassistenttina ja sitten apulaisprofessorina elokuvaopintoja syksystä 1994 elokuuhun 1998 ja laati alan perus- ja aineopintojen opintokokonaisuuden. Vuonna 1995 hänet nimitettiin teatteritieteen dosentiksi Helsingin yliopistoon, ja käytännössä kaikki tuon oppiaineen elokuvaan ja televisiotutkimukseen liittyvä sisältö siirtyi hänen

hoitoonsa. Elokuva-arkiston läheisyys tuki Helsingin yliopiston opetusta merkittäväällä tavalla, ja Baconin siirtyminen Oulun jälkeen arkistoon tutkijaksi ja projektinjohtajaksi lähensi näitä kahta entisestään.

1990-luvun alussa Henry Bacon kuului Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan aktiiviseen elokuvakerhoon, jonka pitkän tähtäimen tavoitteena oli saada elokuva- ja televisio-opinnot omaksi aineekseen. Laman aikaan teatteritieteenkään asema ei ollut täysin turvattu. Suora tie oppiaineeksi oli utopiaa, vaikka elokuvatutkimuksen tärkeys hyväksyttiin yleisesti, samoin tarve saada eri aloille hajaantuneille opinnoille alaa laajasti seuraava tukipiste. Opiskelijoiden kanssa käydyissä neuvotteluissa edettiin ajatuksella ”mikä ei ole kiellettyä kannattaa ottaa harkittavaksi”. Ensimmäinen askel itsenäistymiseen oli kymmenen opintoviikon elokuva- ja televisiotutkimuksen kokonaisuus, joka voitiin sijoittaa pääaineesta erillisenä osiona eri aineiden tutkintoon. Elokuvaan erikoistuneiden suoritukset ja opinnäytteet upotettiin teatteritieteen opintoihin. Eteneminen kohti omaa ainetta oli hidasta eikä asema juuri muuttunut virallisesti, mutta taideaineiden yhdistyessä taiteiden tutkimuksen laitokseksi vuosikymmenen lopulla elokuva- ja televisiotutkimus profiloitui aikaisempaa selvemmin yhdeksi osaksi taideaineiden kokonaisuutta. Baconin oman työn ja muutamien muiden elokuvantutkijoiden ansiosta opetuksen tasosta vastasivat pätevät asiantuntijat. Väitöskirjatutkijat joutuivat edelleen väittelemään ja maisterit kirjoittamaan tutkielmansa teatteritieteen nimissä, mutta tutkijakoulutus oli vahvasti elokuvatutkimuksen käsissä.

Nopeasti akateemiseen tutkijayhteisöön noussut Henry Bacon oli keskeinen vaikuttaja prosessissa, joka päättyi lopulta vuonna 2004 elokuva- ja televisiotutkimuksen pro-

fessorin viran perustamiseen, Baconin valintaan professoriksi ja toiminnan käynnistämiseen Helsingin yliopistossa. Oppiaine sai viisivuotisen pooliprofessuurin, joka vakinaistettiin myöhemmin. Sen laajuudeksi määriteltiin aineopinnot.

Henry Bacon oli opettanut valmistumisestaan saakka omassa yliopistossaan, Sibelius-Akatemiassa, Oulun yliopistossa ja muuallakin ja vaikuttanut alan suosioon opiskelijoiden piirissä. Jo taiteiden tutkimuksen laitoksen elokuva- ja televisiotutkimuksen suppean opintokokonaisuuden menestys oli vankka, ja ajan kuluessa elokuvatutkimuksen vuosittaisten opintopisteiden korkea määrä auttoi koko tiedekuntaa tulostavoitteiden saavuttamisessa ja siis talouden tasapainottamisessa. Tiedekunnan päätöksenteko ei silti edennyt voimavarojen ja tulosten vertailun pohjalta. Vaikka oppiaine saavutti vuonna 2017 pääaineen aseman taiteiden tutkimuksen opintosuuntana, Bacon sai vain lyhyeksi ajaksi rinnalleen lehtorin ja riittäviä resursseja. Oppiaine joutui 2020-luvun taitteessa uudelleen kamppailemaan olemassaolostaan, kunnes Koneen säätiön lahjoitus pelasti tilanteen. Tosin professuurin alan määrittely audiovisuaaliseksi kulttuuriksi saattaa johtaa Turun tapaan elokuvataiteen tutkimuksen aseman sivuuttamiseen. Kehitys kokonaisuudessaan kertoo Baconin yliopistouran muodostuneen merkittävistä voitoista ja jatkuvasta kamppailusta. Hän edusti omalla persoonallaan elokuvan ja television tutkimuksen keskusta laajan asiantuntemuksensa, koti- ja ulkomaisten verkostojensa, innostavan opetuksensa ja erityisesti runsaan oman tutkimuksensa ansiosta. Henry Bacon valittiin Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi vuonna 2008.

Tunnettuani Henry Baconin ja hänen työnsä usean vuosikymmenen ajan muis-

tan hänet silti erityisesti itsenäisenä tutkijana, joka hoiti yhteyksiään yhtä lailla julkaisemalla kirjoja ja artikkeleita kuin osallistumalla aktiivisesti keskusteluihin kongresseissa ja vierailuilla. Hän julkaisi kirjan – suomeksi tai englanniksi – parin vuoden välein, ja samanaikaisesti ilmestyi artikkeleita ja kokoomateosten lukuja tasaiseen tahtiin. Tapahtumien lukuisuudesta päätellen hän oli erityisen innostunut järjestämään seminaareja ja tutkimuksellisia keskusteluja. Julkaisuissa näkyy laaja kiinnostus taiteisiin ja niitä yhdistäviin menetelmällisiin ja teoreettisiin kysymyksiin. Bacon tutki laajoja linjoja mutta perehtyi myös kiinnostaviin yksityiskohtiin, ja hän uskalsi vetää johtopäätöksiä ja tehdä omia tulkintojaan. Hän kirjoitti yhtä lailla kollegoille ja suurelle yleisölle.

Tutkijan ura alkaa yleensä väitöskirjasta, mutta Henry Bacon ehti jo ennen sitä julkaista lisensiaatintutkimuksen aihetta jatkavan laajan teoksen Luchino Viscontin elämästä ja elokuvista nimellä *Tiikerikissan aika* (1992). Vuonna 1998 siitä ilmestyi Visconti-tutkijoiden piirissä kiitetty, laajennettu englanninkielinen painos *Luchino Visconti – Explorations of Beauty and Decay*. Väitöskirja *Continuity and Transformations. The Influence of Literature and Cinema as a Process of Cultural Continuity and Renewal* (1994) eteni samasta aiheesta mutta laajeni teoreettisiin pohdintoihin elokuvan suhteesta muihin taiteisiin, adaptaation merkitykseen ja ajankohtaisten tutkimussuuntausten hyödyntämiseen ja arviointiin. Seuraava teos oli yllätys, mutta väistämättä pitkäaikaisen perehtymisen tulos, *Oopperan historia* (1995), koostui 672 sivusta, joiden 26 lukua sisälsivät katsauksen oopperan suuntauksiin ja teoksiin esihistoriasta alkaen ja päättyen toisen maail-

mansodan jälkeiseen aikaan. Teos syntyi yliopisto-opettajalle ominaiseen tapaan rinnan suosituksen luentosarjan kanssa.

Henry Bacon tarkasteli elokuvaväkivallan lumon syntymistä teoksessa *The Fascination of Film Violence* (2015). Seuraavana vuonna hänen toimittamanaan ilmestynyt *Finnish Cinema: A Transnational Enterprise* oli hänen johtamansa taiteiden tutkimuksen laitoksen vuosien 2012–2014 akatemiahankkeen ”Suomalaisen elokuvan transnationaalinen historia” loppujulkaisu. Viimeisiin julkaisuihin kuuluu myös kirja *The Films of Teuvo Tulio: An Excessive Outsider* (2020), vaikuttavia ekspressiivisiä elokuvia luoneesta alkuaan latvialaisesta taiteilijasta. Seuraavaa teosta emme ehkä saa enää nähdä, vaikka eläkkeelle juuri siirtyneen professorin pöydälle on oletettavasti jäänyt runsaasti uusia hankkeita.

Henry Baconin lukuisasta tuotannosta on erityisesti mainittava valtionpalkinnon saanut *Seitsemäs taide. Elokuva ja muut taiteet* (2005), joka heijastaa kirjoittajansa pyrkimystä nähdä elokuva osana laajempaa taiteen kenttää – ja kenties samalla osoittaa oma kuuluminen tuohon kenttään. Kirjasta sai nimensä Baconin ystävien ja kollegojen onnittelukirja 60-vuotissyntymäpäivänä *Noin seitsemännän taiteen poika. Kirjoituksia elokuvasta ja muista taiteista* (2017).

Bacon täytti kaikki velvollisuudet omaa erityisalaansa kohtaan, myös toimimalla vuosikymmenen ajan Suomen elokuvaseuran hallituksessa ja puheenjohtajistossa, mutta kirja kuvastaa sitä, ettei hän rajannut kiinnostustaan omaan erityisalaansa. Hänen valoisa hahmonsa säilyy mielessäni kaikkien noin seitsemän taiteen poikana.

Pirkko Koski

Kuva: Helsingin yliopistomuseo / AV-yksikkö